UOLT UITMEN VA RAUF PARFI IJODIDA ERKINLIKNING FALSAFIY ASOSLARI

Muallif: Umrzakova Muattar Oybek qizi
Tashkilot: Qo'qon universiteti Andijon filiali, ,"Ingliz filologiyasi"kafedrasi o'qituvchisi
https://doi.org/10.5281/zenodo.23952864

Annotatsiya

Mazkur tezisda amerikalik shoir Uolt Uitmen va o'zbek shoiri Rauf Parfi ijodida erkinlik tushunchasining falsafiy mazmuni qiyosiy jihatdan yoritiladi. Har ikki ijodkor she'riyatida insonning o'zligini anglashi, mustaqil tafakkuri, ma'naviy erkinligi va borliq bilan munosabati muhim o'rin tutadi. Biroq erkinlikning badiiy talqini shoirlarning tarixiy-madaniy muhiti va individual dunyoqarashiga ko'ra farqlanadi. Uitmen ijodida shaxs erkinligi, demokratik tafakkur va insoniyat bilan birlik g'oyalari yetakchilik qilsa, Parfi she'riyatida ruhiy mustaqillik, milliy o'zlik va ma'naviy izlanish masalalari alohida ahamiyat kasb etadi. Qiyosiy tahlil erkinlikning umuminsoniy mohiyati bilan milliy-madaniy xususiyatlari o'rtasidagi munosabatni anglash imkonini beradi.

Kalit so'zlar: Uolt Uitmen, Rauf Parfi, erkinlik, falsafiy tafakkur, inson, individualizm, ma'naviy mustaqillik, milliy o'zlik, qiyosiy adabiyotshunoslik.

Asosiy qism

Erkinlik insoniyat falsafasi va adabiy tafakkurida muhim o'rin egallaydigan tushunchalardan biridir. U insonning tashqi cheklovlardan xoli bo'lishinigina emas, balki o'zligini anglashi, mustaqil fikrlashi, axloqiy tanlov qilishi va o'z hayotiy pozitsiyasini belgilashini ham anglatadi. Badiiy adabiyotda erkinlik tushunchasi lirik qahramonning ruhiy kechinmalari, dunyoqarashi, jamiyat bilan munosabati va borliqni idrok etishi orqali namoyon bo'ladi. Shu jihatdan Uolt Uitmen va Rauf Parfi ijodini erkinlikning falsafiy asoslari nuqtayi nazaridan qiyosiy o'rganish muhim ilmiy ahamiyatga ega.

Amerika adabiyotining yirik namoyandasi Uolt Uitmen ijodida insonning individual qadr-qimmati va erkin tafakkuri yetakchi mavzulardan hisoblanadi. Uning Leaves of Grass («Maysalar yaproqlari») to'plamiga kiruvchi Song of Myself («O'zim haqimda qo'shiq») asarida insonning o'zligini anglashi boshqa insonlar, tabiat va borliq bilan uzviy aloqada talqin qilinadi. Shoir uchun individual erkinlik jamiyatdan mutlaq ajralish emas, balki insonning o'z qadrini anglagan holda boshqalarning mavjudligi va huquqini ham e'tirof etishidir. Shu sababli Uitmen she'riyatidagi erkinlik tushunchasi demokratik tafakkur, tenglik va umuminsoniy birlik g'oyalari bilan chambarchas bog'liq.

Uitmenning falsafiy qarashlarida inson va tabiat munosabati ham muhim o'rin tutadi. Tabiat shoir ijodida insonning o'zligini anglashi va mavjudlikni his etishiga imkon beruvchi badiiy-falsafiy makon sifatida namoyon bo'ladi. Insonning tabiiy olam bilan aloqasi uning hayotga munosabatini kengaytiradi, individual tajribani umumiy borliq bilan bog'laydi. Demak, Uitmen ijodida erkinlik insonning o'zligini anglash, tabiat bilan uyg'unlikni his etish va umuminsoniy qadriyatlarni e'tirof etish orqali ochiladi.

Rauf Parfi she'riyatida erkinlikning falsafiy asoslari, avvalo, insonning ichki dunyosi, ma'naviy mustaqilligi va o'zligini izlash jarayoni bilan bog'liq. Shoirning poetik olamida inson borliqni tayyor ma'nolar asosida qabul qiluvchi mavjudot emas, balki hayot, haqiqat va o'z mohiyatini anglashga intiluvchi shaxs sifatida namoyon bo'ladi. Uning she'riyatidagi falsafiy teranlik, ramziy obrazlar va ruhiy kechinmalar erkinlikning ichki-ma'naviy qirralarini tadqiq etish imkonini beradi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Parfi ijodini erkinlik konsepsiyasi asosida o‘rganishda milliy o‘zlik masalasiga ham e’tibor qaratish lozim. Insonning o‘z tili, tarixi, madaniyati va ma’naviy qadriyatlariga munosabati uning o‘zligini anglashida muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtayi nazardan, erkinlik shaxsning mustaqil fikrlashi bilan bir qatorda, o‘z ma’naviy ildizlarini anglash va o‘z e’tiqodiga sodiq qolish imkoniyati sifatida ham talqin qilinishi mumkin.

Ikki shoir ijodini qiyoslash ularning erkinlik haqidagi qarashlarida umumiylik va o‘ziga xoslik mavjudligini ko‘rsatadi. Har ikkala ijodkor uchun insonning ichki dunyosi, mustaqil tafakkuri va qadr-qimmati muhim badiiy-falsafiy masalalardir. Biroq Uitmen she’riyatida erkinlik ko‘proq demokratik birlik, individual o‘zlik va insoniyat bilan hamjihatlik doirasida namoyon bo‘lsa, Parfi ijodida ma’naviy mustaqillik, ruhiy izlanish va milliy o‘zlik masalalarini o‘rganish alohida ahamiyatga ega.

Shuningdek, har ikki shoirning poetik shaklga munosabati ham erkinlikni anglashda muhim tahlil yo‘nalishidir. Uitmenning erkin she’r poetikasi an’anaviy vazn va qofiya chegaralarini kengaytirib, lirik fikrning erkin rivojlanishiga imkon yaratadi. Parfi ijodida esa poetik shakl, ramziy ifoda va individual badiiy tafakkur o‘rtasidagi munosabatni alohida she’rlar misolida o‘rganish mumkin. Biroq shakliy erkinlik bilan falsafiy erkinlik o‘rtasidagi bog‘liqlikni aniqlash uchun har ikki shoirning muayyan asarlarini matniy tahlil qilish zarur.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, Uolt Uitmen va Rauf Parfi ijodida erkinlik insonning o‘zligini anglashi, mustaqil tafakkuri va ma’naviy qadr-qimmati bilan bog‘liq murakkab falsafiy tushuncha sifatida namoyon bo‘ladi. Uitmen she’riyatida erkinlikning demokratik va umuminsoniy jihatlari, Parfi ijodida esa ruhiy mustaqillik, milliy o‘zlik va ma’naviy izlanish masalalari muhim tahlil yo‘nalishlarini tashkil etadi. Har ikki shoir ijodidagi mushtaraklik erkinlikning inson hayotidagi universal ahamiyatini ko‘rsatsa, ularning farqli jihatlari ushbu tushunchaning tarixiy va milliy-madaniy muhit bilan uzviy aloqasini ochib beradi. Mazkur qiyosiy yondashuv Amerika va o‘zbek she’riyati o‘rtasidagi badiiy-falsafiy mushtarakliklarni chuqurroq anglashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Whitman, W. Leaves of Grass. Brooklyn, New York, 1855.
2. Reynolds, D. S. Walt Whitman’s America: A Cultural Biography. New York: Alfred A. Knopf, 1995.
3. Loving, J. Walt Whitman: The Song of Himself. Berkeley: University of California Press, 1999.
4. Wellek, R., Warren, A. Theory of Literature. New York: Harcourt, Brace and Company, 1949.
5. Parfi, R. Sakina: Tanlangan she`rlar. Toshkent, 2013.
6. Oltinbekov, “Rauf Parfining adabiy-estetik qarashlari”, Tashkent, 2013.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.